

ঔপনিবেশিকতাবাদৰ অৰ্থ

ঔপনিবেশিকতাবাদক এনে ব্যৱস্থা বুলি সংজ্ঞায়িত কৰিব পাৰি, য'ত এখন ৰাষ্ট্ৰই কোনো ভূখণ্ড আৰু ইয়াৰ জনসাধাৰণৰ ওপৰত সাৰ্বভৌমত্ব দাবী কৰে, তাত বসতি স্থাপন আৰু ৰক্ষণাবেক্ষণ কৰে, আৰু খিলঞ্জীয়া জনসাধাৰণৰ সম্পদ আৰু শ্ৰমক উপনিবেশিক শক্তিৰ লাভৰ বাবে শোষণ কৰে। ইয়াৰ লগত প্ৰায়ে উপনিবেশিক ভূখণ্ডৰ ওপৰত সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক নিয়ন্ত্ৰণ জাপি দিয়াটো জড়িত হৈ থাকে।

ঔপনিবেশিকতাবাদৰ আন এটা সংজ্ঞাত কোনো বিদেশী শক্তিয়ে কোনো ভূখণ্ডত উপনিবেশ বা বসতি স্থাপনৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে, যাৰ লক্ষ্য হৈছে ভূখণ্ডৰ সম্পদ, শ্ৰম আৰু বজাৰৰ শোষণ। ঔপনিবেশিকতাবাদৰ বৈশিষ্ট্য হৈছে খিলঞ্জীয়া জনসাধাৰণক বশ কৰা, নতুন আইন আৰু প্ৰতিষ্ঠান জাপি দিয়া, উপনিবেশিকৰ ক্ষতিসাধন কৰি উপনিবেশিকসকলক উপকৃত কৰা অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থা স্থাপন কৰা।

ঔপনিবেশিকতাবাদ হৈছে এক জটিল আৰু বহুমুখী পৰিঘটনা যিয়ে ইতিহাসৰ বিভিন্ন ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। কিন্তু ইয়াৰ মূলতে ঔপনিবেশিকতাবাদৰ লগত জড়িত হৈ আছে অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক আৰু সাংস্কৃতিক লাভৰ বাবে এটা গোটৰ মানুহৰ ওপৰত আন এটা গোটৰ আধিপত্য আৰু শোষণ।

ঐতিহাসিক দৃষ্টিকোণৰ পৰা ঔপনিবেশিকতাক ইউৰোপীয় সম্প্ৰসাৰণবাদৰ উৎপাদন হিচাপে চাব পাৰি, যিটো ১৫ শতিকাৰ পৰা আৰম্ভ হৈছিল আমেৰিকা, আফ্ৰিকা আৰু এছিয়াৰ অন্বেষণ আৰু উপনিবেশিকৰণৰ পৰা। স্পেইন, পৰ্তুগাল, ইংলেণ্ড, ফ্ৰান্স, নেদাৰলেণ্ড আদি ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে খিলঞ্জীয়া জনসাধাৰণৰ সম্পদ আৰু শ্ৰমৰ নিজৰ সুবিধাৰ বাবে শোষণ কৰি সমগ্ৰ বিশ্বতে উপনিবেশ স্থাপন কৰিছিল। ঔপনিবেশিক সম্প্ৰসাৰণৰ এই সময়ছোৱাৰ সুদূৰপ্ৰসাৰী পৰিণতি আছিল, বিশ্ব শক্তিৰ গতিশীলতাক পুনৰ গঢ় দিছিল আৰু আধুনিক পুঁজিবাদ আৰু বিশ্বায়নৰ ভেটি স্থাপন কৰিছিল।

ঔপনিবেশিকতাবাদৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশ হ'ল খিলঞ্জীয়া সংস্কৃতি আৰু সমাজত ইয়াৰ প্ৰভাৱ। ঔপনিবেশিক শক্তিসমূহে প্ৰায়ে উপনিবেশিক জনসংখ্যাৰ ওপৰত নিজৰ নিজৰ সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় বিশ্বাস জাপি দিছিল, যাৰ ফলত পৰম্পৰাগত ৰীতি-নীতি আৰু আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ খহনীয়া হৈছিল। সাংস্কৃতিক সাম্ৰাজ্যবাদৰ এই প্ৰক্ৰিয়াই স্থায়ী প্ৰভাৱ পেলাইছে, আজিও খিলঞ্জীয়া জনগোষ্ঠীৰ পৰিচয় আৰু বিশ্বদৃষ্টিভংগীক গঢ় দিছে।

ঔপনিবেশিকতাবাদৰ অন্যতম মূল বৈশিষ্ট্য হ'ল উপনিবেশিক ভূখণ্ডসমূহৰ অৰ্থনৈতিক শোষণ। ঔপনিবেশিক শক্তিসমূহে নিজৰ উপনিবেশৰ পৰা কেঁচামাল আৰু সম্পদ আহৰণ কৰিছিল, প্ৰায়ে লাভ সৰ্বাধিক কৰিবলৈ বলপূৰ্বক শ্ৰম বা অন্যান্য ধৰণৰ জোৰ-জবৰদস্তিৰ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এই অৰ্থনৈতিক শোষণে ইউৰোপৰ ঔদ্যোগিক বিপ্লৱক ইন্ধন যোগাইছিল আৰু উপনিবেশিক জনগোষ্ঠীসমূহৰ মূল্যত ঔপনিবেশিক শক্তিসমূহক সমৃদ্ধ কৰিছিল।

ঔপনিবেশিকতাবাদৰ ৰাজনৈতিক প্ৰভাৱো উল্লেখযোগ্য আছিল, কিয়নো ঔপনিবেশিক শক্তিসমূহে উপনিবেশিক ভূখণ্ডসমূহৰ ওপৰত নিজৰ নিজৰ শাসন ব্যৱস্থা জাপি দিছিল। ইয়াৰ লগত প্ৰায়ে ঔপনিবেশিক প্ৰশাসন প্ৰতিষ্ঠা আৰু স্থানীয় ৰাজনৈতিক

প্ৰতিষ্ঠান আৰু পৰম্পৰাক দমন কৰাটো জড়িত আছিল। ঔপনিৱেশিকতাৰ উত্তৰাধিকাৰ আজিও বহু পূৰ্বৰ উপনিবেশত দেখা যায়, য'ত ৰাজনৈতিক ব্যৱস্থা আৰু সীমাৰেখাই প্ৰায়ে ঔপনিৱেশিক শাসনৰ উত্তৰাধিকাৰ প্ৰতিফলিত কৰে।

ঔপনিৱেশিকতাবাদ হৈছে এক জটিল আৰু বহুমুখী পৰিঘটনা যিয়ে বিশ্বত গভীৰ আৰু স্থায়ী প্ৰভাৱ পেলাইছে। ইয়াৰ লগত এটা গোট বা জাতিৰ ওপৰত আন এটা গোট বা জাতিৰ আধিপত্য আৰু শোষণ জড়িত হৈ থাকে, প্ৰায়ে নিজৰ সীমাৰ বাহিৰত উপনিবেশ বা ভূখণ্ড স্থাপনৰ জৰিয়তে। ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ সুদূৰপ্ৰসাৰী পৰিণতি হৈছে, যিয়ে বিশ্ব শক্তিৰ গতিশীলতা, অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থা আৰু সাংস্কৃতিক পৰিচয়ক গঢ় দিছে। আধুনিক পৃথিৱীখন আৰু আজিও ইয়াক গঢ় দি থকা ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ উত্তৰাধিকাৰসমূহ বুজিবলৈ উপনিবেশবাদৰ সংজ্ঞা আৰু অৰ্থসমূহ বুজাটো অতি প্ৰয়োজনীয়।

ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ ইতিহাস:

ঔপনিৱেশিকতাবাদ হৈছে এক জটিল আৰু বহুমুখী পৰিঘটনা যিয়ে যুগ যুগ ধৰি বিশ্ব ইতিহাসৰ গতিপথ গঢ়ি তুলিছে। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল এটা ভূখণ্ডত আন এটা ভূখণ্ডৰ লোকে উপনিবেশ স্থাপন, ৰক্ষণাবেক্ষণ, অধিগ্ৰহণ আৰু সম্প্ৰসাৰণ। ইতিহাসৰ বিভিন্ন সমাজ আৰু সভ্যতাই ঔপনিৱেশিকতাবাদ চলাই আহিছে যদিও আৱিষ্কাৰ যুগ আৰু তাৰ পিছৰ ঔপনিৱেশিক যুগত বিশেষকৈ ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে ইয়াৰ শিখৰত উপনীত হৈছিল।

ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ শিপা প্ৰাচীন কালৰ পৰাই অনুমান কৰিব পাৰি যেতিয়া গ্ৰীক, ৰোমান, পাৰ্চী, চীনৰ দৰে সাম্ৰাজ্যই নিজৰ ভূখণ্ড, সম্পদ আৰু প্ৰভাৱ সম্প্ৰসাৰণৰ বাবে উপনিবেশ স্থাপন কৰিছিল। কিন্তু পঞ্চদশ শতিকাৰ ভিতৰতে ইউৰোপীয় ঔপনিৱেশিকতাবাদে অন্বেষণ আৰু আৱিষ্কাৰৰ যাত্ৰাৰ লগে লগে অধিক বিশ্বব্যাপী পৰিসৰ ল'বলৈ আৰম্ভ কৰে। ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে, বিশেষকৈ স্পেইন আৰু পৰ্তুগালে এছিয়া আৰু আমেৰিকালৈ নতুন বাণিজ্যিক পথ বিচাৰিছিল, যাৰ ফলত এই অঞ্চলসমূহত উপনিবেশ স্থাপন কৰা হৈছিল।

১৬ আৰু ১৭ শতিকাত ডাচ, ফৰাচী, ইংৰাজকে ধৰি ইউৰোপৰ আন আন ঔপনিৱেশিক শক্তিৰ উত্থান ঘটিছিল আৰু আমেৰিকা, আফ্ৰিকা আৰু এছিয়াত উপনিবেশ স্থাপন কৰিছিল। এই উপনিবেশসমূহ প্ৰায়ে অৰ্থনৈতিক কাৰণত স্থাপন কৰা হৈছিল, যেনে সোণ, ৰূপ, মছলা, দাস আদি সম্পদ আহৰণৰ লগতে কৌশলগত কাৰণত, মূল বাণিজ্যিক পথ আৰু ভূখণ্ড নিয়ন্ত্ৰণ কৰিবলৈ।

১৮ আৰু ১৯ শতিকাত ঔদ্যোগিক বিপ্লৱ আৰু সাম্ৰাজ্যবাদৰ উত্থানৰ ফলত ইউৰোপীয় ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ যথেষ্ট সম্প্ৰসাৰণ ঘটিছিল। ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে আফ্ৰিকা আৰু এছিয়াৰ বিশাল অঞ্চলসমূহ উপনিবেশিকৰণ কৰিছিল, প্ৰায়ে বিজয়, উপনিবেশিকৰণ আৰু ঔপনিৱেশিক প্ৰশাসন জাপি দিয়াৰ জৰিয়তে। এই সময়ছোৱাত বসতিপ্ৰধান উপনিবেশবাদৰ উত্থান ঘটিছিল, য'ত ইউৰোপীয়সকলে উপনিবেশত বসতি স্থাপন কৰিছিল আৰু স্থায়ী সম্প্ৰদায় প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল।

ঔপনিৱেশিকতাবাদে উপনিবেশিক জনগোষ্ঠী আৰু সমাজসমূহৰ ওপৰত গভীৰ আৰু প্ৰায়ে বিধ্বংসী প্ৰভাৱ পেলাইছিল। ইয়াৰ ফলত খিলঞ্জীয়া জনসাধাৰণৰ স্থানচ্যুতি আৰু প্ৰান্তীয়কৰণ, পৰম্পৰাগত সংস্কৃতি আৰু জীৱন-ধাৰণৰ পদ্ধতিৰ ধ্বংস, প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ

শোষণ আদিৰ সৃষ্টি হয়। ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ ফলতো প্ৰায়ে নতুন ভাষা, ধৰ্ম আৰু আইনী ব্যৱস্থা জাপি দিয়া হৈছিল, যাৰ ফলত উপনিবেশিক সমাজত উল্লেখযোগ্য সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিৱৰ্তন ঘটিছিল।

ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ প্ৰতিৰোধ ব্যাপক আৰু বহু ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল, য'ত সশস্ত্ৰ প্ৰতিৰোধ, ৰাজনৈতিক আন্দোলন, সাংস্কৃতিক পুনৰুজ্জীৱন আন্দোলন আদিও আছিল। বিশ্বৰ উপনিবেশসমূহে নিজৰ ঔপনিৱেশিক শাসকৰ পৰা স্বাধীনতা লাভ কৰাৰ লগে লগে ২০ শতিকাত বিউপনিবেশিকৰণৰ টো দেখা গ'ল। এই প্ৰক্ৰিয়াৰ লগত প্ৰায়ে হিংসা আৰু সংঘাতৰ লগতে ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ উত্তৰাধিকাৰৰ মিলন আৰু নতুন জাতি আৰু পৰিচয় গঢ়ি তোলাৰ প্ৰচেষ্টাও আছিল।

আজিও ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ উত্তৰাধিকাৰে বিশ্বৰ সমাজসমূহত প্ৰভাৱ পেলাইছে, অৰ্থনৈতিক উন্নয়ন, ৰাজনৈতিক অস্থিৰতা, সাংস্কৃতিক পৰিচয় আদি বিষয়সমূহক প্ৰভাৱিত কৰি আছে। ঔপনিৱেশিকতাৰ ইতিহাস এক জটিল আৰু বিতৰ্কিত, শোষণ আৰু প্ৰতিৰোধ দুয়োটাৰে চিহ্নিত আৰু ইয়াৰ প্ৰভাৱ আজিও অনুভৱ হৈয়েই আছে।

ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ কাৰকসমূহ:

ঔপনিৱেশিকতাবাদ হৈছে অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক শক্তিকে ধৰি বিভিন্ন কাৰকৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত এক জটিল ঐতিহাসিক পৰিঘটনা। ঔপনিৱেশিকতাবাদ কিয় সংঘটিত হৈছিল আৰু ই বিশ্বৰ সমাজত কেনে প্ৰভাৱ পেলাইছিল সেই কথা বুজিবলৈ এই কাৰকসমূহ বুজাটো অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ। ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ কিছুমান মূল কাৰকৰ ওপৰত গভীৰ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰা হ'ল:

১/ অৰ্থনৈতিক কাৰক: অৰ্থনৈতিক প্ৰেৰণা আছিল ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ আঁৰৰ এক প্ৰাথমিক চালিকা শক্তি। ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে উপনিবেশ অধিগ্ৰহণৰ জৰিয়তে নিজৰ ধন-সম্পত্তি আৰু ক্ষমতা সম্প্ৰসাৰণ কৰিব বিচাৰিছিল। উপনিবেশসমূহে সোণ, ৰূপ, মছলা আৰু পিছলৈ ৰবৰ, তেল, খনিজ পদাৰ্থৰ দৰে মূল্যবান প্ৰাকৃতিক সম্পদৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিছিল। উপনিবেশিক দেশসমূহৰ পৰা উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ বন্দী বজাৰো যোগান ধৰিছিল, যাৰ ফলত উপনিবেশিকসকলৰ অৰ্থনৈতিক লাভ হৈছিল।

২) ৰাজনৈতিক কাৰক: ঔপনিৱেশিকতাবাদত ৰাজনৈতিক কাৰকেও উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰিছিল। ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে নিজৰ ভূখণ্ড সম্প্ৰসাৰণ আৰু ভূ-ৰাজনৈতিক প্ৰভাৱ বৃদ্ধি কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল। উপনিবেশসমূহে কৌশলগত সামৰিক ঘাটী আৰু নৌসেনাৰ আউটপোষ্ট প্ৰদান কৰিছিল, যিবোৰ বাণিজ্যিক পথৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ বজাই ৰখা আৰু সাম্ৰাজ্যবাদী স্বার্থ ৰক্ষাৰ বাবে গুৰুত্বপূৰ্ণ আছিল। ইয়াৰ উপৰিও ঔপনিৱেশিক সম্প্ৰসাৰণৰ মূলতে আছিল আফ্ৰিকা আৰু এছিয়াৰ দৰে অঞ্চলত আধিপত্যৰ বাবে ইউৰোপীয় শক্তিসমূহৰ মাজত হোৱা প্ৰতিযোগিতা।

৩) প্ৰযুক্তিগত কাৰক: ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ যুগত প্ৰযুক্তিগত উন্নতিয়ে গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰিছিল। কম্পাছৰ আৱিষ্কাৰ আৰু জাহাজৰ ডিজাইনৰ উন্নতিৰ দৰে নেভিগেচনৰ উন্নয়নে ইউৰোপীয় অভিযাত্ৰীসকলক নিজৰ গৃহ দেশৰ পৰা আৰু অধিক আগবাঢ়ি যাবলৈ সুবিধা কৰি দিলে আৰু দূৰৈৰ দেশত উপনিবেশ স্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। একেদৰে

আগ্নেয়ান্ন আৰু কামানৰ দৰে সামৰিক প্ৰযুক্তিৰ অগ্ৰগতিৰ ফলত ইউৰোপীয় শক্তিসমূহক খিলঞ্জীয়া জনগোষ্ঠীৰ তুলনাত উল্লেখযোগ্য সামৰিক সুবিধা প্ৰদান কৰি বিজয় আৰু উপনিবেশিকৰণ সহজ কৰি তুলিছিল।

৪) সামাজিক কাৰক: সামাজিক কাৰকে ঔপনিবেশিকতাবাদকো প্ৰভাৱিত কৰিছিল। ইউৰোপীয় সমাজসমূহৰ বৈশিষ্ট্য আছিল প্ৰায়ে স্তৰভিত্তিক সামাজিক গাঁথনি, জনসংখ্যাৰ গৰিষ্ঠসংখ্যকৰ ওপৰত এটা সৰু অভিজাত শ্ৰেণীয়ে শাসন কৰিছিল। ঔপনিবেশিকতাবাদে সমাজৰ কিছুমান সদস্য যেনে ব্যৱসায়ী, দুঃসাহসিক আৰু সামৰিক বিষয়াৰ বাবে সামাজিক গতিশীলতাৰ সুযোগ প্ৰদান কৰিছিল, যিসকলে উপনিবেশসমূহে উপস্থাপন কৰা অৰ্থনৈতিক সুযোগৰ পৰা লাভৱান হ'ব পাৰিছিল। ইয়াৰ উপৰিও ঔপনিবেশিকতাক প্ৰায়ে বৰ্ণ আৰু সাংস্কৃতিক শ্ৰেষ্ঠত্বৰ ধাৰণাৰে ন্যায্যতা প্ৰদান কৰা হৈছিল, যাৰ ফলত খিলঞ্জীয়া লোকসকলৰ অমানৱীয়কৰণ আৰু শোষণৰ সৃষ্টি হৈছিল।

৫) সাংস্কৃতিক কাৰক: ঔপনিবেশিকতাবাদতো সাংস্কৃতিক কাৰকে ভূমিকা পালন কৰিছিল। ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে প্ৰায়ে নিজৰ সংস্কৃতি, ধৰ্ম আৰু ভাষা উপনিবেশসমূহত বিয়পাই দিবলৈ চেষ্টা কৰিছিল, তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰিছিল যে তেওঁলোকে "আদিম" সমাজলৈ সভ্যতা আনিছে। এই সাংস্কৃতিক সাম্ৰাজ্যবাদৰ ফলত খিলঞ্জীয়া সংস্কৃতি দমন হোৱাৰ লগতে উপনিবেশিক জনগোষ্ঠীৰ ওপৰত ইউৰোপীয় মূল্যবোধ আৰু নীতি-নিয়ম জাপি দিয়া হয়।

৬) ধৰ্মীয় কাৰক: ঔপনিবেশিকতাবাদৰ আন এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাৰক আছিল ধৰ্ম। ইউৰোপীয় শক্তিসমূহে প্ৰায়ে ধৰ্মীয়ভাৱে নিজৰ ঔপনিবেশিক উদ্যোগক ন্যায্যতা প্ৰদান কৰিছিল, তেওঁলোকে বিশ্বাস কৰিছিল যে তেওঁলোকে খ্ৰীষ্টান ধৰ্মক অনা-ইহুদী দেশসমূহত বিয়পাইছে। ঔপনিবেশিক সমাজত খিলঞ্জীয়া লোকসকলক খ্ৰীষ্টান ধৰ্মলৈ ৰূপান্তৰিত কৰাত আৰু শিক্ষা আৰু স্বাস্থ্যসেৱা প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰতো মিছনেৰীসকলে উল্লেখযোগ্য ভূমিকা পালন কৰিছিল।

সামৰণিত ক'ব পাৰি যে ঔপনিবেশিকতাবাদ আছিল বিভিন্ন অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক, সামাজিক, সাংস্কৃতিক আৰু ধৰ্মীয় কাৰকৰ দ্বাৰা পৰিচালিত এক জটিল পৰিঘটনা। উপনিবেশিক জনগোষ্ঠী আৰু সমাজসমূহৰ ওপৰত ইয়াৰ গভীৰ আৰু প্ৰায়ে বিধ্বংসী প্ৰভাৱ পৰিছিল, ছ যুগ যুগ ধৰি বিশ্ব ইতিহাসৰ গতিপথ হাপিং। ঔপনিবেশিকতাবাদৰ উত্তৰাধিকাৰ আৰু আজিৰ বিশ্বত ইয়াৰ প্ৰভাৱ বুজিবলৈ এইবোৰ কাৰক বুজাটো অতি প্ৰয়োজনীয়।

ভাৰতত ঔপনিবেশিকতাবাদৰ চমু ইতিহাস:

ভাৰতত ঔপনিবেশিকতাবাদৰ ইতিহাস দীঘলীয়া আৰু জটিল, কেইবা শতিকাজুৰি বিস্তৃত আৰু ইয়াৰ লগত একাধিক ইউৰোপীয় শক্তি জড়িত হৈ আছে। ভাৰতত ঔপনিবেশিক শাসনৰ আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য সময় ১৪৯৮ চনত কালিকাটত পৰ্তুগীজ অভিযাত্রী ভাস্কো দা গামাৰ আগমনৰ লগে লগে আৰম্ভ হয়। ইয়াৰ ফলত এই অঞ্চলত ইউৰোপীয় প্ৰভাৱৰ আৰম্ভণি হয়, যাৰ ফলত অৱশেষত সমগ্ৰ দেশতে ব্ৰিটিছ ঔপনিবেশিক শাসন প্ৰতিষ্ঠা হ'ব ভাৰতীয় উপমহাদেশ।

১) পৰ্তুগীজ ঔপনিবেশিকতাবাদ (১৬ শতিকা): ভাৰতত উপস্থিতি প্ৰতিষ্ঠা কৰা প্ৰথম ইউৰোপীয়সকল পৰ্তুগীজ আছিল। প্ৰথম অৱস্থাত তেওঁলোকে গোৱা, বম্বে, কালিকাটকে ধৰি উপকূলৰ কাষত ব্যৱসায়িক চকী স্থাপন কৰাত মনোনিৱেশ কৰিছিল। পৰ্তুগীজসকলে মূলতঃ

বাণিজ্যৰ প্ৰতি বিশেষকৈ মছলাৰ প্ৰতি আগ্ৰহী আছিল আৰু ভাৰতীয় ভূখণ্ডৰ ওপৰত প্ৰত্যক্ষ নিয়ন্ত্ৰণ স্থাপনৰ চেষ্টা কৰা নাছিল।

২) ডাচ ঔপনিৱেশিকতাবাদ (১৭ শতিকা): ১৭ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে ডাচ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ভাৰতত মূলতঃ ক'ৰ'মেণ্ডেল, চুৰাট, বংগৰ উপকূলীয় অঞ্চলত বাণিজ্যিক চকী স্থাপন কৰিছিল। ডাচসকলেও বাণিজ্যৰ প্ৰতি আগ্ৰহী আছিল আৰু মছলাৰ ব্যৱসায় নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে পৰ্তুগীজৰ সৈতে প্ৰতিযোগিতাত অৱতীৰ্ণ হৈছিল। কিন্তু ভাৰতত তেওঁলোকৰ উপস্থিতি তুলনামূলকভাৱে অল্পকালীন আছিল আৰু অৱশেষত ইংৰাজ আৰু স্থানীয় শাসকসকলে তেওঁলোকক খেদি পঠিয়াইছিল।

৩) ফৰাচী ঔপনিৱেশিকতাবাদ (১৭-১৮ শতিকা): ফ্ৰান্সৰ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ১৭ শতিকাত ভাৰতত মূলতঃ ক'ৰ'মেণ্ডেল আৰু মালাবাৰৰ দক্ষিণ অঞ্চলত বাণিজ্যিক চকী স্থাপন কৰিছিল। ভাৰতত ফৰাচীসকলে শক্তিশালী উপস্থিতি স্থাপন কৰিছিল আৰু ভূখণ্ড নিয়ন্ত্ৰণক লৈ ব্ৰিটিছৰ সৈতে কেইবাটাও সংঘাতত লিপ্ত হৈছিল। এই সংঘাতৰ ভিতৰত আটাইতকৈ উল্লেখযোগ্য আছিল কৰ্ণাটক যুদ্ধ, যাৰ ফলত ব্ৰিটিছে দক্ষিণ ভাৰতৰ বহু অংশৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ লাভ কৰিছিল।

৪) ব্ৰিটিছ ঔপনিৱেশিকতাবাদ (১৮-২০ শতিকা): ১৭ শতিকাৰ আৰম্ভণিতে ব্ৰিটিছ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল আৰু পৰৱৰ্তী দুটা শতিকাত ক্ৰমান্বয়ে ভাৰতত প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। ব্ৰিটিছে প্ৰথমে উপকূলৰ কাষত বাণিজ্যিক চকী আৰু দুৰ্গ স্থাপন কৰাত মনোনিৱেশ কৰিছিল যদিও পিছলৈ সামৰিক শক্তি, কূটনীতি আৰু স্থানীয় শাসকৰ সৈতে মিত্ৰতাৰ সংমিশ্ৰণ ব্যৱহাৰ কৰি অন্তৰ্দেশলৈ সম্প্ৰসাৰণ কৰিছিল।

১৭৫৭ চনত প্লাছি যুদ্ধ আৰু ১৭৬৪ চনত বাক্সাৰ যুদ্ধৰ পিছত ১৮ শতিকাৰ মাজভাগলৈকে ব্ৰিটিছ ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ভাৰতৰ বৃহৎ অংশ ফলপ্ৰসূভাৱে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছিল কিন্তু চূড়ান্ত নিয়ন্ত্ৰণ বজাই ৰাখিছিল।

১৮৫৮ চনত ১৮৫৭ চনৰ ভাৰতীয় বিদ্রোহৰ পিছত ব্ৰিটিছ চৰকাৰে ভাৰতৰ প্ৰত্যক্ষ নিয়ন্ত্ৰণ লয়, ব্ৰিটিছ ৰাজ প্ৰতিষ্ঠা কৰে, যি ১৯৪৭ চনত ভাৰতে স্বাধীনতা লাভ নকৰালৈকে চলিছিল। ঔপনিৱেশিক যুগে ভাৰতত গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাইছিল, যাৰ ফলত উল্লেখযোগ্য সামাজিক, অৰ্থনৈতিক, আৰু ৰাজনৈতিক পৰিৱৰ্তন। ইংৰাজে আধুনিক শিক্ষাৰ প্ৰৱৰ্তন, আইনী ব্যৱস্থা প্ৰতিষ্ঠা, ৰেলপথ আৰু টেলিগ্ৰাফ লাইন নিৰ্মাণ আদি কেইবাটাও সংস্কাৰ ৰূপায়ণ কৰে। কিন্তু ঔপনিৱেশিক শাসনৰ ফলত ভাৰতৰ সম্পদৰ শোষণ, পৰম্পৰাগত উদ্যোগ ধ্বংস, ব্ৰিটিছ সাংস্কৃতিক আৰু সামাজিক নীতি-নিয়ম জাপি দিয়া আদিও ঘটিছিল।

সামগ্ৰিকভাৱে ভাৰতত ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ ইতিহাস এক জটিল আৰু প্ৰতিদ্বন্দ্বিতামূলক ইতিহাস, ইয়াৰ স্থায়ী প্ৰভাৱ ভাৰত আৰু ইয়াৰ বাহিৰতো অনুভৱ হৈয়েই আছে।

ভাৰতীয় সমাজত ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ প্ৰভাৱ:

ভাৰতীয় সমাজত ঔপনিৱেশিকতাৰ প্ৰভাৱ গভীৰ আৰু সুদূৰপ্ৰসাৰী আছিল, জীৱনৰ প্ৰায় প্ৰতিটো দিশতে প্ৰভাৱিত হৈছিল। ১৮ শতিকাৰ পৰা ২০ শতিকাৰ মাজভাগলৈকে প্ৰায় ২০০ বছৰ ধৰি চলি থকা ঔপনিৱেশিক শাসনে ভাৰতৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক,

ৰাজনৈতিক গাঁথনি স্থায়ী প্ৰভাৱ পেলাইছিল। ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতীয় সমাজত প্ৰভাৱ পেলোৱা কিছুমান মূল উপায় আগবঢ়োৱা হ'ল-

১) **সামাজিক গাঁথনি আৰু স্তৰ** : ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতৰ সামাজিক গাঁথনি আৰু স্তৰত যথেষ্ট প্ৰভাৱ পেলাইছিল। নিয়ন্ত্ৰণ বজাই ৰাখিবলৈ বৰ্তমানৰ সামাজিক বিভাজনৰ শোষণ কৰি ব্ৰিটিছে বিভাজন আৰু শাসনৰ নীতি গ্ৰহণ কৰিছিল। ইহঁতে জাতি বিভাজনক শক্তিশালী কৰি তুলিছিল আৰু প্ৰায়ে তীব্ৰতৰ কৰি তুলিছিল, যাৰ ফলত সামাজিক স্তৰবিভাজন আৰু বৈষম্য বৃদ্ধি পাইছিল। ব্ৰিটিছে নতুন সামাজিক শ্ৰেণীও প্ৰৱৰ্তন কৰিলে, যেনে "যাৰ দৌৰ" যিয়ে ভাৰতীয় সমাজৰ ভিতৰত বিভাজন আৰু অধিক শিপাই তুলিলে।

২) **শিক্ষা আৰু ভাষা**: ইংৰাজে ভাৰতত আধুনিক শিক্ষা ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰে, যাৰ প্ৰভাৱ ভাৰতীয় সমাজত গভীৰ। শিক্ষা ব্যৱস্থাই সাক্ষৰতা আৰু আধুনিক ধাৰণা প্ৰসাৰত সহায় কৰাৰ বিপৰীতে থলুৱা ভাষা আৰু জ্ঞান ব্যৱস্থাৰ মূল্যত ইংৰাজী ভাষা আৰু সংস্কৃতিৰ প্ৰসাৰ ঘটায়। ইয়াৰ ফলত পৰম্পৰাগত শিক্ষা ব্যৱস্থা আৰু ভাষাৰ অৱনতি ঘটিল, আৰু ইংৰাজীকৃত অভিজাত শ্ৰেণীৰ নতুন শ্ৰেণীৰ উত্থান ঘটিল।

৩) **অৰ্থনৈতিক পৰিৱৰ্তন**: ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতত উল্লেখযোগ্য অৰ্থনৈতিক পৰিৱৰ্তন আনিছিল। ব্ৰিটিছে ভাৰতৰ পৰা ব্ৰিটেইনলৈ কেঁচামাল ৰপ্তানিৰ অনুকূল নীতি ৰূপায়ণ কৰিছিল, যাৰ ফলত পৰম্পৰাগত উদ্যোগসমূহৰ অৱনতি ঘটিল আৰু বহু সম্প্ৰদায়ৰ দৰিদ্ৰতা। নীলা আৰু আফিং আদি নগদ শস্যৰ প্ৰৱৰ্তনেও ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ ওপৰত ক্ষতিকাৰক প্ৰভাৱ পেলাইছিল, লগতে গধুৰ কৰ আৰু ভূমি ৰাজহ ব্যৱস্থা আৰোপ কৰা হৈছিল।

৪) **ভূমিৰ অধিকাৰ ব্যৱস্থা**: ভাৰতত ব্ৰিটিছে নতুন ভূমি অধিকাৰ ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰিলে, যাৰ ফলত ভূমিৰ মালিকীস্বত্ব আৰু কৃষিৰ ওপৰত স্থায়ী প্ৰভাৱ পৰিল। উদাহৰণস্বৰূপে ১৭৯৩ চনত বংগত স্থায়ী বসতি স্থাপনত ভূমি ৰাজহৰ হাৰ নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছিল, যাৰ ফলত কৃষক শোষণ কৰা মধ্যস্থতাকাৰী (জমিদাৰ) শ্ৰেণীৰ সৃষ্টি হৈছিল। ভাৰতৰ আন আন ঠাইতো একেধৰণৰ ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰা হৈছিল, যাৰ ফলত কৃষকৰ মাজত ব্যাপক অসন্তুষ্টিৰ সৃষ্টি হৈছিল।

৫) **ৰাজনৈতিক প্ৰতিষ্ঠান**: ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতৰ ৰাজনৈতিক প্ৰতিষ্ঠানসমূহতো গভীৰ প্ৰভাৱ পেলাইছিল। ব্ৰিটিছে কেন্দ্ৰীভূত প্ৰশাসন ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল, ক্ষমতা ঔপনিৱেশিক ৰাষ্ট্ৰৰ হাতত কেন্দ্ৰীভূত হৈ আছিল। তেওঁলোকে গণতান্ত্ৰিক প্ৰতিষ্ঠানো প্ৰৱৰ্তন কৰিছিল, যেনে বিধান পৰিষদ, যদিও এইবোৰ বহুলাংশে প্ৰতীকী আছিল আৰু ভাৰতীয়সকলক প্ৰকৃত ৰাজনৈতিক ক্ষমতা প্ৰদান কৰা নাছিল।

৬) **সাংস্কৃতিক পৰিৱৰ্তন**: ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতত সাংস্কৃতিক পৰিৱৰ্তন আনিছিল, কিয়নো ব্ৰিটিছ ঔপনিৱেশিক শাসনৰ ফলত পশ্চিমীয়া ধাৰণা, মূল্যবোধ আৰু প্ৰথাৰ প্ৰসাৰ ঘটিল। ইয়াৰ ভিতৰত আছিল পশ্চিমীয়া শৈলীৰ শিক্ষা, আইনী ব্যৱস্থা, সামাজিক ৰীতি-নীতিৰ প্ৰৱৰ্তন। ইয়াৰ ফলত পশ্চিমীয়া শিক্ষিত ভাৰতীয়ৰ নতুন শ্ৰেণীৰ উত্থান ঘটিলেও ইয়াৰ ফলত পৰম্পৰাগত সাংস্কৃতিক প্ৰথা আৰু মূল্যবোধৰ খহনীয়াও ঘটিল।

৭) **প্ৰতিৰোধ আৰু জাতীয়তাবাদ**: ঔপনিৱেশিকতাৰ বহু নেতিবাচক প্ৰভাৱ পৰিলেও ইয়াৰ ফলত ভাৰতত এক শক্তিশালী জাতীয়তাবাদী আন্দোলনৰ উত্থান ঘটিল। মহাত্মা গান্ধী,

জৱাহৰলাল নেহৰু, সুভাষ চন্দ্ৰ বসুৰ দৰে ভাৰতীয় নেতাই স্বাধীনতাৰ যুঁজত বিশিষ্ট ব্যক্তি হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰাৰ ফলত অৱশেষত ১৯৪৭ চনত ঔপনিৱেশিক শাসনৰ অন্ত পৰে।

এইদৰে ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতীয় সমাজত গভীৰ আৰু স্থায়ী প্ৰভাৱ পেলাইছিল, ইয়াৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক গাঁথনিসমূহক গভীৰভাৱে গঢ় দিছিল। ঔপনিৱেশিকতাবাদে বহু নেতিবাচক পৰিণতি কঢ়িয়াই আনিলেও ইয়াৰ ফলত এক শক্তিশালী জাতীয়তাবাদী আন্দোলনৰ উত্থান ঘটিছিল আৰু শেষত ভাৰতৰ স্বাধীনতা লাভ কৰিছিল।

সামৰণিত ক'ব পাৰি যে ঔপনিৱেশিকতাবাদে ভাৰতীয় সমাজত গভীৰ আৰু স্থায়ী প্ৰভাৱ পেলাইছিল, ইয়াৰ সামাজিক, সাংস্কৃতিক, অৰ্থনৈতিক, ৰাজনৈতিক গাঁথনিসমূহ গভীৰভাৱে গঢ় দিছিল। প্ৰায় দুই শতিকা ধৰি চলি থকা ব্ৰিটিছ ঔপনিৱেশিক শাসনে ভাৰতৰ সম্পদ শোষণ কৰি ইয়াৰ পৰম্পৰাগত সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থা বিঘ্নিত কৰি পাশ্চাত্যৰ ধাৰণা আৰু মূল্যবোধ জাপি দিছিল। কিন্তু ঔপনিৱেশিকতাবাদেও ভাৰতত জাতীয়তাবাদী আন্দোলনৰ সূচনা কৰিছিল, যাৰ ফলত অৱশেষত ঔপনিৱেশিক শাসনৰ অন্ত পৰিল আৰু স্বাধীন ভাৰতৰ উত্থান ঘটিল। ঔপনিৱেশিকতাবাদৰ প্ৰত্যাহ্বান আৰু অন্যায়াৰ মাজতো ভাৰতবৰ্ষই ইতিহাস আৰু সংস্কৃতিৰে সমৃদ্ধ এক সজীৱ আৰু বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ জাতি হিচাপে আত্মপ্ৰকাশ কৰি উত্তৰ-ঔপনিৱেশিক যুগত প্ৰগতি আৰু উন্নয়নৰ বাবে চেষ্টা অব্যাহত ৰাখিছে।

RIDDEEP PHUON